

De Nederlandse Rode Lijsten

Naast de internationale Rode Lijst worden er ook regionale en nationale Rode Lijsten opgesteld. Deze geven informatie over de status van soorten per regio of land. Zo zijn er ook in Nederland voor 18 soortgroepen Rode Lijsten opgesteld, die aangeven welke soorten er bedreigd zijn in Nederland. Een soort die in Nederland bedreigd is, hoeft dat natuurlijk niet per se ook wereldwijd of in Europa te zijn. Voor het Ministerie van LNV, die de Rode Lijsten laat opstellen en ze officieel publiceert, zijn de Rode Lijsten een belangrijke bron voor het stellen van prioriteiten in het natuurgebied. Het ontwikkelen van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), een aaneengesloten netwerk van natuurgebieden, is een belangrijk instrument om soorten te beschermen. De Ecologische Hoofdstructuur moet in 2018 gereed zijn en zal dan 728.500 hectare moeten beslaan, ongeveer 17,5% van de totale landoppervlakte van Nederland. In 2008 is daar 585.000 ha van gerealiseerd. Daarnaast maken ook alle grote wateren (zoals de Waddenzee en de Noordzee) deel uit van die EHS. Een groot deel van deze gebieden wordt ook wettelijk beschermd (als 'Natura 2000-gebied'). De laatste toevoeging zal bestaan uit het wettelijk beschermen van gebieden in het Nederlandse deel van de Noordzee.

Van de 2008 internationale Rode Lijst zijn er 23 wereldwijd bedreigde soorten in Nederland te vinden, waaronder opvallend veel vissen, onder andere de paling (ernstig bedreigd), de (Atlantische) heilbot (bedreigd), de (Atlantische) kabeljauw (kwetsbaar), en de doornhaai (kwetsbaar).

Europese paling (*Anguilla anguilla*)

Status 2007: Bedreigd (EN)

Status 2008: Ernstig bedreigd (CR)

De Europese paling is sterk achteruitgegaan, vooral omdat sinds het begin van de jaren 80 het aantal glasaaltjes (jonge palingen) dramatisch is gedaald. In 2001 was dit nog maar 1 à 2% van het niveau van vóór 1980. In het hele verspreidingsgebied is de palingstand laag en hij blijft nog steeds dalen. Er zijn een aantal mogelijke oorzaken van deze achteruitgang: overbevissing; besmetting met een parasiet; de aanleg van dammen en sluizen die de palingtrek bemoeilijken; de invloed van klimaatverandering op de paaigebieden in de Sargassozeë en een groei bij diersoorten die de paling als voedsel hebben (b.v. aalscholvers). De Europese paling is in 2007 door CITES erkend als beschermde diersoort waardoor de internationale handel gebonden is aan vergunningen.

Er is een Europees plan opgesteld om de paling te beschermen. Elk land moet in 2008 een herstelplan opstellen met daarin onder meer vangstquota en plannen voor de verbetering van de palingtrekroutes van en naar de zee.

FOTO: REINDERT NILLAND

Wat kunnen we doen om soorten te behouden?

Om de status van bedreigde soorten te verbeteren zijn forse inspanningen nodig. Hoewel er veel soorten zijn waarvoor een beschermingsprogramma is opgestart, zijn er ook veel bedreigde soorten die totaal geen aandacht krijgen. Er is een combinatie van goed onderzoek en zorgvuldige coördinatie voor nodig, en in sommige gevallen intensief beheer. Voor een effectieve bescherming moet duidelijker worden welke maatregelen er nodig zijn en welke gevolgen deze maatregelen hebben voor de bedreigde soorten en hun leefgebied.

Een belangrijke maatregel is het oprichten en beheren van beschermde gebieden zoals natuurreservaten en Nationale Parken. Maar het terugdringen van de illegale jacht en handel, en het stimuleren van duurzame bosbouw, landbouw en visserij kan ook een groot effect hebben. Het is vooral noodzakelijk dat de politiek natuurbescherming serieus neemt en dat de internationale afspraken van het Biodiversiteitsverdrag en CITES ook daadwerkelijk worden nageleefd.

Rode Lijst helpt bij het beschermen van soorten en natuur

De Rode Lijst draagt bij aan de bescherming van soorten door het creëren van bewustwording over de status van diersoorten en plantensoorten wereldwijd. De Lijst geeft aan welke soorten de meeste behoefte hebben aan bescherming. Overheden en natuurorganisaties baseren hierop hun beleid en activiteiten op het gebied van natuur- en soortenbescherming.

Door de aandacht te vestigen op soorten, komt er ook meer aandacht voor de natuurlijke ecosystemen waarin deze soorten leven. Als soorten met gerichte maatregelen worden beschermd, zal dit uiteindelijk ook bijdragen aan het in stand houden van gezonde ecosystemen. Dankzij zulke beschermingsmaatregelen is een aantal bedreigde soorten weer enigszins hersteld. Vooral bij vogels zijn successen te melden, zoals de Mauritiusparkiet, de zeearend (in Europa) en de Indische gier. Ook een aantal zoogdieren zijn nu minder zeldzaam, zoals bijvoorbeeld de Afrikaanse olifant, de zwarte en de witte neushoorn (in oostelijk en zuidelijk Afrika) en het Przewalskipaard (in Mongolië). Bij de beoordeling van alle zoogdieren in 2008 bleek dat 5% van de bedreigde soorten tekenen van herstel vertoonden.

Voorbeelden van soorten op de Nederlandse Rode Lijsten	
Zoogdieren (2006)	tuielaar (verdwenen uit Nederland), bruinvis, hamster (ernstig bedreigd), vale vleermuis (bedreigd), boommarter (kwetsbaar)
Vogels (2004)	griël (verdwenen uit Nederland), grauwe kiekendief, kemphaan (ernstig bedreigd), paapie, tapuit (bedreigd), koekoek (kwetsbaar)
Reptielen (2008)	muurhagedis (ernstig bedreigd), gladde slang (bedreigd), ringslang, adder (kwetsbaar)
Amfibieën (2008)	geelbuikvuurpad (ernstig bedreigd), vuursalamander (bedreigd), kamsalamander (kwetsbaar)
Vissen (2000)	zeepaardje (uit het wild verdwenen in Nederland), pijlstaartrog (ernstig bedreigd), beekprik (bedreigd), ruwe haai (kwetsbaar)
Dagvlinders (2005)	grote vuurvinder (ernstig bedreigd), zilveren maan (bedreigd), heideblauwtje (kwetsbaar)
Vaatplanten (2000)	grote muggenorthis (ernstig bedreigd), moeraspaardenbloem (bedreigd), kleine valerian (kwetsbaar)
Mossen (1998)	kaboutermos (ernstig bedreigd), vals klauwtjesmos (bedreigd), grijze bisschopsmuts (kwetsbaar)
Paddenstoelen (2008)	geringde inktzwam (ernstig bedreigd), donkere knotszwam (bedreigd), bittere boleet (kwetsbaar)

Afrikaanse olifant (*Loxodonta africana*)

Status 2007: Kwetsbaar (VU)

Status 2008: Bijna bedreigd (NT)

De Afrikaanse olifant komt voor in 37 landen ten zuiden van de Sahara en leeft in regenwoud, boom- en grassavannes, en zelfs in de woestijnen van Namibië en Mali. Stroperij en handel in ivoor en vlees is altijd de grootste bedreiging geweest. De toenemende concurrentie met de mens voor leefgebieden, en de daarbij optredende conflicten, is nu een grote bedreiging. De totale populatie Afrikaanse olifanten is tussen 1979 en 2007 met 25% afgenomen, en wordt nu geschat op zo'n 500.000. De soort is in 2008 op de Rode Lijst hersteld van kwetsbaar naar bijna bedreigd. Dit succes wordt toegeschreven aan de groeiende populaties in zuidelijk en oostelijk Afrika als resultaat van succesvolle beschermingsmaatregelen, met name het tegengaan van stroperij. Ondanks de nog steeds afnemende populaties in West Afrika laat dit voorbeeld zien dat door soorten te beschermen, de aantallen weer kunnen groeien tot gezonde populaties.

FOTO: PENNY VAN BEEK

IUCN

De International Union for the Conservation of Nature (IUCN), opgericht in 1948, is de grootste overkoepelende natuurbeschermingsorganisatie ter wereld. Zij brengt meer dan 1000 lidorganisaties (nationale overheden, semi-overheidsinstellingen en niet-gouvernementele organisaties) en 11.000 wetenschappers samen in een wereldwijd groen netwerk. IUCN definieert beschermde gebieden, is bekend van de Rode Lijst van bedreigde soorten, beïnvloedt beleid, ondersteunt lokale natuur-organisaties en voert waar nodig projecten uit.

Het hoofdkantoor is gevestigd in Gland, Zwitserland.

Voor meer informatie, kijk op www.iucn.org.

IUCN Nederlands Comité

De stichting IUCN Nederlands Comité is het platform van de 36 Nederlandse leden van IUCN en stelt zich ten doel, vanuit de specifieke Nederlandse situatie en context, het behoud en een verantwoord beheer van de natuur en de natuurlijke hulpbronnen in internationaal perspectief te bevorderen. Daarbij richt IUCN Nederlands Comité zich op de visie, missie en het beleid van IUCN. Meer informatie en een overzicht van onze lidorganisaties is te vinden op www.iucn.nl

Informatie over de Rode Lijst(en)

Informatie over de Rode Lijst van de wereld is te vinden op www.iucn.org/redlist en www.iucnredlist.org

Informatie over de Nederlandse Rode Lijsten is beschikbaar op www.nederlandsesoorten.nl en www.minlnv.nederlandsesoorten.nl

Verder staat een aantal basisrapporten op de sites van de organisaties die ze hebben gemaakt:
Vogelbescherming (vogels): www.vogelbescherming.nl
Vlinderstichting (dagvlinders): www.vlinderstichting.nl
VZZ (zoogdieren): www.vzz.nl
Nederlandse Mycologische Vereniging (paddenstoelen): www.mycologen.nl

DEZE BROCHURE IS SAMENGESTELD DOOR PENNY VAN BEEK EN HENK SIMONS
GRAFISCH ONTWERP: MARGO VLAMINGS, ARNHEM / DRUK: DRUKKERIJ ROOS EN ROOS, ARNHEM
GEDRUKT OP FSC PAPIER (Okford)

De IUCN Rode Lijst van bedreigde soorten

De laatste jaren worden steeds meer planten en diersoorten met uitsterven bedreigd. Het tempo waarmee deze soorten uitsterven is zo hoog, dat we volgens wetenschappers te maken hebben met de zesde 'grote uitsterving' - vergelijkbaar met het uitsterven van de dinosauriërs. De oorzaak is deze keer het gedrag van de mens. De mens beïnvloedt de natuurlijke leefomgeving door ontbossing en bebouwing, maar ook door de jacht en de uitstoot van CO₂.

De IUCN Rode Lijst van bedreigde soorten (ook kortweg 'de Rode Lijst' genoemd) wordt jaarlijks opgesteld door de *International Union for Conservation of Nature* (IUCN). De Rode Lijst geeft informatie over bedreigde soorten en indirect ook over de toestand van de biodiversiteit - de verscheidenheid van alle levende planten en dieren op aarde. Het is dus een soort AEX-index voor biodiversiteit. De Rode Lijst is een goed hulpmiddel om te controleren of de doelstelling van het Internationale Biodiversiteitsverdrag, het behoud van biodiversiteit, gehaald wordt. Ook is de Rode Lijst sinds 2008 één van de graadmeters voor Millenniumdoel 7 van de Verenigde Naties: "het bereiken van een duurzaam leefmilieu".

Wat is de Rode Lijst, hoe komt deze tot stand en wat is het doel van de Rode Lijst? Wat is de huidige situatie, wat zijn de bedreigingen en wat kunnen we doen om het uitsterven van planten en diersoorten tegen te gaan?

FOTO: JUDITH BARKEN

FOTO: ONNO STEENDAM

FOTO: DONNIE MUSIC

FOTO: KARS VIELING

THE IUCN RED LIST OF THREATENED SPECIES

Wat is de Rode Lijst?

De Rode Lijst is de meest uitgebreide en meest gebruikte informatiebron over de status van dier- en plantensoorten over de hele wereld. De Rode Lijst maakt duidelijk welke soorten er met uitsterving worden bedreigd en hoe groot het risico voor uitsterving van een dier- of plantensoort is. De Rode Lijst geeft ook informatie over de verspreiding van een soort, het leefgebied en de bedreigingen.

De Rode Lijst wordt samengesteld door deskundigen van het IUCN Soortenprogramma, die daarbij hulp krijgen van een netwerk van duizenden soortdeskundigen wereldwijd, waaronder leden van de IUCN *Species Survival Commission*, Rode-Lijstpartners (Conservation International, Birdlife International, NatureServe, de London Zoological Society), natuurbeschermingsorganisaties, musea en universiteiten.

Zij doen onderzoek naar de status van dier- en plantensoorten en analyseren de gegevens. Na een uitgebreide evaluatie krijgen alle soorten een status toegewezen die aangeeft hoe groot het risico op uitsterven is.

DOEL EN GEBRUIK VAN DE RODE LIJST

- Vraagt aandacht voor het risico op uitsterven van dier- en plantensoorten
- Is een graadmeter voor het behoud van biodiversiteit en voor VN Millenniumdoel 7¹: 'het bereiken van een duurzaam leefmilieu
- Toont aan welke soorten het meest behoefte hebben aan bescherming
- Is een basis voor het vaststellen van de toekomstige status van soorten
- Is een belangrijk instrument en richtlijn bij het vaststellen van beschermingsprioriteiten en beïnvloedt nationaal en internationaal natuurbeleid
- Stimuleert actie om soorten te beschermen en verstrekt informatie voor internationale natuurverdragen, zoals het Biodiversiteitsverdrag (CBD) en het CITES-verdrag inzake de internationale handel in bedreigde soorten

Het risico dat een soort uitsterft en de ernst van de bedreiging wordt vastgesteld aan de hand van een aantal criteria: **a)** de snelheid waarmee het aantal exemplaren afneemt; **b)** de zeldzaamheid van de soort; **c)** de verspreiding van de soort (grootte van het leefgebied, mate van versnippering).

Nadat de soorten zijn beoordeeld, worden zij in één van de acht categorieën geplaatst. Categorie 3, 4 en 5 - ernstig bedreigd, bedreigd en kwetsbaar - vormen samen de soorten die met uitsterven worden bedreigd.

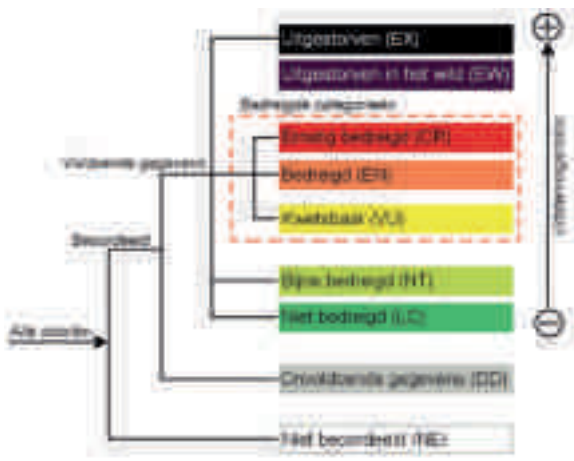
¹ In 2000 hebben de Verenigde Naties acht Millenniumdoelen opgesteld. Dit houdt in dat 189 landen met elkaar hebben afgesproken dat belangrijke wereldproblemen moeten zijn aangepakt vóór 2015. Millenniumdoel 7 richt zich op het veiligstellen van een duurzaam leefmilieu, waaronder ook het behoud van biodiversiteit valt.

STRUCTUUR EN BESCHRIJVING VAN DE RODE LIJST CATEGORIEËN

CATEGORIEËN VAN DE RODE LIJST

- 1. Uitgestorven** (EX - 'extinct'): als er geen enkele twijfel meer over bestaat dat het allerlaatste exemplaar - in het wild of in gevangenschap - dood is.
- 2. Uitgestorven in het wild** (EW- 'extinct in the wild'): als er alleen nog gekweekte exemplaren of exemplaren in gevangenschap zijn.
- 3. Ernstig bedreigd** (CR - 'critically endangered'): een soort met een extreem hoge kans om in de natuur op korte termijn uit te sterven.
- 4. Bedreigd** (EN - 'endangered'): een soort met een zeer hoge kans om uit te sterven, maar in mindere mate dan de soorten uit de categorie CR.
- 5. Kwetsbaar** (VU - 'vulnerable'): als een soort sterk achteruit gaat en het risico loopt om op middellange termijn in de categorieën CR of EN terecht te komen.
- 6. Bijna bedreigd** (NT - 'near threatened'): als de aantallen van een soort afnemen zonder dat de soort daardoor direct in gevaar komt, maar waardoor het risico op bedreiging wel groter wordt
- 7. Niet bedreigd** (LC - 'least concern'): soorten die wijdverspreid en goed vertegenwoordigd zijn.
- 8. Onvoldoende gegevens** (DD - 'data deficient'): er zijn niet genoeg gegevens beschikbaar om de status van deze soorten te beoordelen.
- 9. Niet beoordeeld** (NE - 'not evaluated'): deze soorten zijn niet beoordeeld.

De eerste zeven categorieën behoren tot de Rode Lijst (zijn 'red-listed'). Daarvan behoren de categorieën CR, EN en VU tot de 'bedreigde soorten'.

De eerste Rode Lijsten werden opgesteld in de jaren zestig en in de loop van de tijd werd de informatie steeds beter en completer, maar dat geldt niet voor iedere soortgroep. Zo is er nog steeds weinig bekend over de toestand van kleinere soorten, zoals ongewervelden (o.a. insecten, weekdieren), mossen en vooral schimmels en bacteriën. Voor de lijst van 2008 zijn ongeveer 45 duizend soorten geëvalueerd en dit is maar een fractie van de ongeveer 1,9 miljoen soorten die beschreven zijn. En deze 1,9 miljoen soorten zijn weer een fractie van het geschatte aantal soorten op aarde. Kortom: de Rode Lijst laat alleen maar het topje van de ijsberg zien. In 1988 werden voor het eerst alle vogelsoorten in de wereld beoordeeld, in 1996 voor het eerst alle zoogdiersoorten en in 2004 was dat het geval voor de amfibieën. Dit waren belangrijke mijlpalen in de geschiedenis van de Rode Lijst. Van veel soorten moest worden gezegd dat er onvoldoende gegevens waren om ze te classificeren. Zij stonden als "Data Deficient" in de lijst. Het systeem van de Rode Lijst is door de jaren heen regelmatig herzien en aangepast om zo de hoge kwaliteit van het beoordelingsproces te verzekeren. Jaarlijks publiceert IUCN een nieuwe Rode Lijst aan de hand van de meest recente gegevens. Dat betekent overigens niet dat elk jaar alle soorten opnieuw beoordeeld worden.

Maagbroeders (*Rheobatrachus*)

Sinds 2001: Uitgestorven (EX)

Deze kikkersoort uit het regenwoud van Australië is in 1981 voor het laatst in het wild waargenomen. *Rheobatrachus* wordt ook wel 'maagbroeder' genoemd, omdat het vrouwtje de eitjes doorslikt, waarna de kikkervisjes zich in de maag ontwikkelen. Het is een voorbeeld van een uitgestorven soort die mogelijk grote medische waarde had. Eerste onderzoek naar de maagbroeders toonde aan dat de kikkervisjes een stof produceerden die hen in leven hield in de maag van de moederkikker. Vervolgonderzoek naar deze stof had een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan bijvoorbeeld het tegengaan en behandelen van maagzweren. Hoe deze soort is uitgestorven is niet helemaal duidelijk, maar de leefgebieden van de maagbroeders werden bedreigd door varkens en uitheemse plantensoorten zoals leverkruid. *Batrachochytrium dendrobatidis*, een parasitaire schimmel die infecties op de huid bij amfibieën veroorzaakt, is ook een mogelijke oorzaak van de verdwijning van deze kikkersoort.

FOTO: MICHAEL J. TYLER

Waarom is het verlies van soorten zorgwekkend?

Het ontstaan van nieuwe en het uitsterven van bestaande soorten is een natuurlijk proces in de evolutie. Van alle soorten die ooit op aarde geleefd hebben, vormen de nu levende soorten slechts een fractie, nog geen 4 procent. Maar als gevolg van menselijke activiteiten, verloopt het uitsterven op dit moment minstens honderd keer zo snel als in de prehistorie. Soorten zijn de levende bouwstenen van ecosystemen, zoals bossen, moerassen, savannes, rivieren en oceanen. Een te snel verlies van soorten kan uiteindelijk leiden tot degradatie van ecosystemen waardoor nuttige functies voor de mens achteruitgaan. Hierbij kan worden gedacht aan voedselvoorziening, waterzuivering, klimaatregulering en bescherming tegen natuurrampen. Ook verdwijnen er planten en dieren die nog niet ontdekt of onderzocht zijn, terwijl ze misschien heel waardevol zouden kunnen zijn, bijvoorbeeld voor de medische wetenschap. De Verenigde Naties hebben in 1982 het Natuurhandvest aangenomen, waarin het bestaansrecht van alle soorten wordt erkend en dat de mens de morele plicht heeft om planten en dieren te respecteren en beschermen. Los gezien van het nut voor de mens, heeft de rijkdom aan soorten ook nog een eigen waarde, de zogenaamde intrinsieke waarde.

SLEUTELSOORTEN EN NATUUR-

BESCHERMING Er zijn allerlei redenen, zowel economische als wetenschappelijke, ethische en emotionele, om zoveel mogelijk soorten te beschermen, los van hun functie in een levensgemeenschap. Domweg soorten beschermen kan echter verkeerd uitpakken. De paranoot uit Zuid-Amerika is beschermd en wordt dan ook niet gekapt, maar wel de bomen eromheen. De bloemen worden bestoven door vrouwtjes van bepaalde bijen, die een sleutelsoort zijn voor het voortbestaan van de paranoot. De mannetjes van deze bijen lokken de vrouwtjes voor de paring met geurstoffen uit bloemen van bepaalde orchideeën, die groeien op hoge bomen. Door deze bomen te kappen verdwijnen op den duur de bijen en worden de paranootbloemen niet meer bestoven.

De planten en de dieren in een ecosysteem of levensgemeenschap zijn afhankelijk van elkaar. Via ingewikkelde relaties vervult één soort soms een unieke functie. Zo'n soort wordt ook wel een sleutelsoort of *keystone* species genoemd. Het uitsterven van een sleutelsoort kan voor vele andere soorten ook het einde betekenen.

Waardoor worden soorten met uitsterven bedreigd?

Het verdwijnen en versnipperen van leefgebieden door menselijk handelen - ontbossing en het droogleggen van moerassen ten behoeve van de landbouw, verstedelijking en de vestiging van industrieën - vormt de grootste bedreiging voor dier- en plantensoorten. En het ziet er niet naar uit dat dit in de toekomst zal verminderen. Afgezien van het verlies aan leefgebieden, zijn er ook nog andere bedreigingen, zoals overexploitatie (overbevissing en te intensieve jacht) en vervuiling. Ook door de mens geïntroduceerde uitheemse soorten kunnen een bedreiging vormen, namelijk als ze zich invasief gedragen. Inheemse soorten moeten concurreren met deze vreemde soorten voor onder andere voedsel en leefruimte. Verder speelt klimaatverandering een steeds grotere rol.

Ijsbeer (*Ursus maritimus*)

Status 2008: Kwetsbaar (VU)

De ijsbeer komt voor in Alaska, Canada, Rusland, Groenland en Noorwegen. De grootste bedreiging voor de ijsbeer is de klimaatverandering. Hierdoor zal het ijs in het Noordpoolgebied de komende decennia met 50 à 100 % afnemen. Ijsberen zijn afhankelijk van ijs om te kunnen jagen op onder meer zeehonden. Door het smelten van het poolijs neemt het leef- en het jachtgebied van de ijsbeer, én de zeehond, sterk af en kost het de ijsbeer steeds meer moeite om zijn kostje bij elkaar te scharrelen. Andere bedreigingen voor de ijsbeer zijn vervuiling, scheepvaart, opkomend toerisme (het zogenaemde 'ijsbeer spotten') en de olie- en gaswinning. Ijsberen worden ook aangetrokken door afval, waardoor ze vaker de bewoonde gebieden in trekken wat weer leidt tot conflicten tussen mensen en ijsberen. IUCN verwacht dat het aantal ijsberen de komende 45 jaar met meer dan 30 procent zal afnemen. Volgens de laatste tellingen zijn er nog ongeveer 20.000 ijsberen.

FOTO: ANDREW E. DEROCHE

Rafflesia (*Rafflesia magnifica*)

Status 2008: Ernstig bedreigd (CR)

Rafflesiaplantenvormen staan bekend om hun opvallende bloeiwijze: ze produceren 's werelds grootste bloemen. De *Rafflesia magnifica* komt alleen voor in de Filippijnen en er zijn nog slechts een aantal exemplaren van gevonden. De soort staat nu te boek als ernstig bedreigd vanwege de erg kleine aantallen en het beperkte verspreidingsgebied. De aanleg van een snelweg in dit (bos)gebied heeft geleid tot menselijke verstoring en (te)veel bekijks voor deze opvallende plant. Ook wordt een deel van het bos gekapt en ontwikkeld tot bananenplantage, dit vormt nog een extra bedreiging voor de Rafflesia.

FOTO: COPYRIGHT © FLETCHER & BARNIS

Waar vinden we veel bedreigde soorten?

In de tropen komen de meeste bedreigde soorten voor, vooral in de bergen en op eilanden. De tropische en subtropische regenbossen zijn het leefgebied van het grootste deel van het land- en zoetwaterleven op aarde: meer dan de helft van alle soorten leeft op slechts 7% van het totale aardoppervlak. Veel bedreigde vogels, zoogdieren en amfibieën zijn te vinden in Midden- en Zuid-Amerika, Afrika ten zuiden van de Sahara, en Zuid- en Zuidoost-Azië. In deze regio's bestaat een sterke concurrentie tussen mensen en bedreigde soorten. Dit komt door de groei van de plaatselijke bevolking en het toenemende gebruik van natuurlijke hulpbronnen door rijke landen.

Van de soorten die in zee leven is nog maar een klein aantal beoordeeld. Onderzoek toont aan dat de meest bedreigde soorten voorkomen in het noorden van de Stille Oceaan. De meeste bedreigde zeevogels en vissen, zoals zeepaardjes, haaien en roggen, komen voor in de oostelijke Indische Oceaan en in het zuidwestelijke en westcentrale deel van de Stille Oceaan.

De 2008 Rode Lijst van de wereld

Zoogdieren in de schijnwerpers

Een nieuwe uitgebreide studie laat zien dat zoogdieren wereldwijd ernstig worden bedreigd. Deze resultaten bevestigen dat er sprake is van een uitstervingscrisis. Eén op de vijf zoogdiersoorten wordt op dit moment met uitsterven bedreigd. In totaal zijn dat 1141 soorten van de 5488 zoogdiersoorten.

Er staan nu 30 zoogdiersoorten te boek als uitgestorven in het wild. Voor één ervan, het Pater-Davidshert uit China, is er misschien herstel mogelijk, omdat er nog populaties in gevangenschap leven die weer uitgezet kunnen worden in het wild. Voor andere soorten, zoals de Cubaanse hutia, een knaagdier, is het mogelijk al te laat.

Van de 1141 zoogdieren die met uitsterving worden bedreigd, vallen er 188 in de hoogste risicogroep 'ernstig bedreigd'. Hieronder valt de Iberische lynx, waarvan er naar schatting nog maar 84 tot 143 exemplaren in leven zijn. De oorzaak hiervan is de sterke afname van het aantal Europese konijnen, de belangrijkste prooi van de lynx. In de categorie 'bedreigd' vinden we 450 soorten, waaronder soorten die eerder niet op de lijst stonden, zoals de Tasmaanse duivel, de viskat in Zuidoost Azië en de Kaspische zeehond.

De belangrijkste bedreiging voor zoogdieren is verlies en de degradatie van leefgebieden. Veertig procent van alle zoogdiersoorten wordt hiermee geconfronteerd. De meeste van deze dieren leven in

Centraal en Zuid-Amerika, West, Oost en Centraal Afrika, Madagaskar en Zuid en Zuidoost Azië. Andere bedreigingen zijn jacht, vervuiling en - in toenemende mate - klimaatverandering.

Gelukkig zijn er ook lichtpuntjes: 5% van de zoogdieren op de Rode Lijst vertonen tekenen van herstel. Dankzij succesvolle herintroducties in Mongolië is het Przewalskipaard hersteld van 'uitgestorven

"De Rode Lijst van 2008 bevestigt dat honderden soorten met uitsterven worden bedreigd door menselijk handelen, een slecht teken voor de gezondheid van de ecosystemen waar ze in leven. Het is nu tijd om concrete doelen te stellen en actie te ondernemen om deze trend om te buigen, en daarmee te voorkomen dat veel planten en dieren voorgoed verdwijnen".

Julia Marton-Lefèvre,
Directeur Generaal IUCN

Iberische lynx (*Lynx pardinus*)

Status 2008: Ernstig bedreigd (CR)

De totale populatie van de Iberische lynx is geslonken tot 84 tot 143 exemplaren en de huidige verspreiding is beperkt tot kleine gebieden in Spanje en Portugal. Deze achteruitgang wordt vooral veroorzaakt door de sterke afname van de belangrijkste prooi, het Europees konijn. In 1950 werd de ziekte myxomatose verspreid om de konijnenpopulaties te beteugelen en dit heeft geleid tot een drastische ineenstorting van de populatie. Het herstel van het konijn werd daarna gedwarsboemd door een virale longinfectie. Er worden nu pogingen ondernomen om gekweekte konijnen uit te zetten als prooi voor de lynx. Andere bedreigingen voor de lynx zijn stroperij en ziektes. Er zijn nog maar een aantal kleine populaties en het oorspronkelijke leefgebied is sterk afgenomen en versnipperd door wegenbouw, stedenbouw, de ontwikkeling van toerisme en de aanleg van houtplantages.

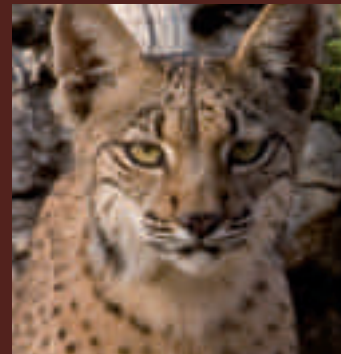

FOTO: ANTONIO RIVAS

in het wild' in 2006 naar 'ernstig bedreigd' in 2008. Ook gaat het nu beter met de Afrikaanse olifant, vooral dankzij inspanningen om stroperij en de handel in ivoor terug te dringen. In de Verenigde Staten is de zwartvoetbunzing met succes weer in het wild geïntroduceerd.

Sommige zoogdiergroepen staan extra onder druk. Van de 634 soorten primaten (mensapen, langstaartapen, halfapen en spookdieren) wordt bijna de helft met uitsterven bedreigd. De grootste bedreiging is het verdwijnen van leefgebieden, onder andere door het kappen van tropische regenwouden. Andere bedreigingen zijn de jacht (*bushmeat*) en de illegale handel in primaten.

In Azië wordt meer dan 70% van de primaten bedreigd met uitsterven. In Afrika worden 11 van de 13 soorten franje-apen met uitsterven bedreigd. Voor twee van deze soorten is het waarschijnlijk al te laat: zij zijn de laatste 25 jaar niet meer waargenomen. Ondanks de sombere voorspellingen, zijn er ook bij primaten beschermingssuccessen geboekt. Het gouden leeuwaapje en roodstuitleeuwaapje uit Brazilië zijn van de categorie 'ernstig bedreigd' naar 'bedreigd' gegaan. Beide apensoorten zijn nu beter beschermd, maar de populaties blijven klein. Het is belangrijk dat de bossen waarin deze apen leven, worden beschermd. Daarnaast moet ook nieuw bos worden aangeplant met inheemse boomsoorten.

Westelijke laaglandgorilla (*Gorilla gorilla gorilla*)

Status 2008: Ernstig bedreigd (CR)

De westelijke laaglandgorilla is de laatste 20 à 25 jaar met 60% afgenomen. In 2008 kwam er positief nieuws van de World Conservation Society, die tot dan toe onbekende populaties van in totaal 125.000 exemplaren had ontdekt in noordelijk Congo-Brazzaville. Het aantal wordt nu geschat op

150 tot 200 duizend. Toch blijft de beschermingsstatus zorgwekkend. De voornaamste bedreigingen zijn de houtkap, de commerciële jacht en het uitbreken van het ebolavirus. Van de laaglandgorilla's die het

ebolavirus oplopen, sterft 95%. Er wordt naar geneesmiddelen gezocht, maar het onderzoek is erg duur en er is weinig geld. Tussen 1991 en 2000 is de houtkap in het leefgebied van de westelijke laaglandgorilla verdubbeld. De wegen die worden aangelegd om het hout uit de bossen te vervoeren, geven toegang aan stropers om op laaglandgorilla's te jagen. In de toekomst kan klimaatverandering ook een ernstige bedreiging worden voor het voortbestaan van de Westelijke laaglandgorilla. De laatste decennia is de regenval in de leefgebieden van de gorilla afgenomen, waardoor de droogteperiodes steeds langer duren. Het risico op bosbranden en het verdwijnen van geschikt leefgebied voor de Westelijke laaglandgorilla neemt hierdoor sterk toe. De laaglandgorilla heeft een extreem laag voortplantingspercentage, dus als er al een geneesmiddel tegen ebola gevonden wordt en al zou de jacht op het dier afnemen, dan duurt het nog zeker 75 jaar voordat de populatie weer op peil is.

Meer dan alleen zoogdieren - het totaalbeeld in 2008

In 2008 zijn in totaal 44.838 planten- en diersoorten beoordeeld, waarvan 16.928 soorten worden bedreigd met uitsterven.

Hier volgt een aantal feiten en bijzonderheden:

- 3246 planten- en diersoorten worden geclassificeerd als 'ernstig bedreigd', 4770 soorten als 'bedreigd' en 8912 soorten als 'kwetsbaar'
- Een aantal soortgroepen is voor het eerst beoordeeld en aan de Rode Lijst toegevoegd. Indische tarantula's, erg in trek bij verzamelaars en bedreigd door de internationale handel, staan nu op de Rode Lijst. Ze worden ook bedreigd door de vernietiging van hun leefgebied.
- Voor het eerst zijn alle 161 soorten wrakbaarzen beoordeeld. Twintig soorten worden met uitsterven bedreigd. De oorzaak is vooral overbevissing, want veel soorten zijn erg in trek als zeebanket.

- Amfibieën hebben het zwaar te verduren: 366 soorten zijn toegevoegd aan de Rode Lijst. Er zijn nu in totaal 1983 soorten met uitsterven bedreigd of uitgestorven, dit is 32% van alle amfibieën. Hier komt bij dat amfibieën extra kwetsbaar zijn voor klimaatverandering.
  - Dit jaar is ook een aantal reptielsoorten opnieuw beoordeeld, waaronder de La Palma reuzenhagedis. Deze soort, alleen te vinden op het Canarische eiland La Palma, leek uitgestorven te zijn, maar is weer ontdekt en geclassificeerd als ernstig bedreigd. De Cubaanse krokodil is nu ook ernstig bedreigd. De soort is sterk in aantal afgenomen als resultaat van de illegale jacht.
- In Nederland zijn 23 wereldwijd bedreigde soorten, waaronder opvallend veel vissen, onder andere de de paling (ernstig bedreigd), de (Atlantische) heilbot (bedreigd), de (Atlantische) kabeljauw (kwetsbaar), en de doornhaai (kwetsbaar).

Aantal bedreigde soorten in 2008 per groep

		BESCHREVEN	GEËVALUEERD	BEDREIGD	BEDREIGD IN 2008
			IN 2008	IN 2008	ALS % VAN TOTAAL GEËVALUEERD
GEWERVELDEN	Zoogdieren	5488	5488	1141	21%
	Vogels	9990	9990	1222	12%
	Reptielen	8734	1385	423	31%
	Amfibieën	6347	6260	1905	30%
	Vissen	30.700	3481	1275	37%
	SUBTOTAAL	61.259	26.604	5966	22%
ONGEWERVELDEN	Insecten	950.000	1259	626	50%
	Weefdieren	81.000	2212	978	44%
	Kreeftachtigen	40.000	1735	606	35%
	Koralen	2.175	856	235	27%
	Spinachtigen	98.000	32	18	56%
	Fluweelwormen	165	11	9	82%
	Degenkrabben	4	4	0	0%
	Overig	61.040	52	24	46%
	SUBTOTAAL	1.232.384	6161	2496	41%
PLANTEN	Mossen	16.000	95	82	86%
	Varens	12.838	211	139	66%
	Vaatplanten (Gymnospermen)	980	910	323	35%
	Vaatplanten (Dicotylen)	199.350	9624	7122	74%
	Vaatplanten (Monocotylen)	59.300	1155	782	68%
	Groene algen	3962	2	0	0%
	Rode algen	6076	58	9	16%
SUBTOTAAL	298.506	12.055	8457	70%	
OVERIG	Korstmossen	17.000	2	2	100%
	Paddenstoelen	30.000	1	1	100%
	Bruine algen	3040	15	6	40%
	SUBTOTAAL	50.040	18	9	50%
TOTAAL		1.642.189	44.838	16.928	38%

Status 2008 voor een aantal geselecteerde landen		ERNSTIG BEDREIGD (CR)	BEDREIGD (EN)	KWETSBAAR (VU)	TOTAAL 'MET UITSTERVEN BEDREIGD'
	Brazilië	111	215	412	738
	China	128	276	403	807
	Colombia	110	218	324	652
	Gambia	4	8	24	36
	Indonesië	176	226	685	1087
	Italië	33	22	83	138
	Kenia	44	58	209	311
	Mexico	219	297	381	897
	Nederland	5	4	14	23
	Nepal	9	23	49	81
	Noorwegen	4	7	23	34

Meer informatie over de 2008 Rode Lijst is te vinden op www.iucn.org/redlist en www.iucnredlist.org